

Uniwersytet
Ekonomiczny
we Wrocławiu

prof. Bożena Ryszawska

Podstawy instytucjonalne przełomowej transformacji energetycznej

Upodmiotowienie obywateli i społeczności energetycznych

Konwersatorium Inteligentna Energetyka 25.04.2023

Instytucje – cd. (M. Krzykowski)

- Rolą instytucji jest upoważnianie rozumiane o wiele szerzej – jako **upodmiotawianie czy uppełnomocnianie obywaterek i obywateli poprzez zwiększanie poczucia ich sprawczości.**
- Instytucje tworzą ramy, w których człowiek może zrealizować swoją wolność.
- Wolność jest pustym słowem, jeśli jesteśmy pozbawieni instytucjonalnych możliwości jej zrealizowania podług naszych osobliwych zainteresowań, dzięki czemu ta wolność nabiera dla nas wartości.
- nie ma wolności bez ciasności

Zielona transformacja energetyczna jest transformacją społeczną i nie uda się bez aktywnej roli obywateli

Strategia unijna skupia się na zachęcaniu obywateli, aby stali się podmiotami zmian poprzez oddolne inicjatywy i innowacje oraz nowe formy partycypacyjnego zarządzania publicznego.

Wykorzystuje poziomą koordynację interesariuszy i mieszkańców miasta i gminy, którzy wspólnie uzgadniają wizję, cele, interwencje i synergie, aby dzielić się umiejętnościami i wiedzą i w efekcie zapobiegać zmianom klimatu (**bottom up**) (EZŁ, 2019, Clean energy for all, 2019)

10 projektów w Horyzoncie 2020 finansowanych przez UE zebrało się, aby opracować kompleksowe informacje, w tym zalecenia dla różnych interesariuszy, na temat tego, w jaki sposób społeczności zajmujące się energią odnawialną mogą być narzędziem do złagodzenia kryzysu energetycznego i wydobycia ludzi z ubóstwa energetycznego.

Obywatelstwo energetyczne i ko-kreacja z obywatelami

- Ambitne cele UE w zakresie dekarbonizacji nie mogą zostać osiągnięte wyłącznie dzięki technologii. Jakie są warunki społeczne, gospodarcze i prawne, które umożliwią zmianę naszego modelu energetycznego: od scentralizowanego systemu energetycznego do systemu zdecentralizowanego, od społeczeństwa biernych konsumentów energii do społeczeństwa uprawnionych, zaangażowanych obywateli energii?
- Zbierając spostrzeżenia z dziedziny prawa, ekonomii i psychologii, EC² udziela odpowiedzi na temat tego, jak ułatwić i wzmocnić obywatelstwo energetyczne.
- **Współtworzenie wiedzy z gminami, społecznościami energetycznymi i obywatelami** wzmocnia badania, aby dostarczyć zaleceń wspierających cele UE w zakresie energii i dekarbonizacji.

Pierwsze
rezultaty badań
w projekcie EC2 –
Clean Energy
Transition w
ramach
programu
Horyzont 2020

- Zespół naukowców z Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu Bożena Ryszawska, Magdalena Rozwadowska, Piotr Szymański razem z zespołem psychologów społecznych z Uniwersytetu w Lipsku, Uniwersytetu w Grazu i Uniwersytetu Groningen oraz prawnikami z Uniwersytetu w Grazu wypracował **wspólną definicję obywatelstwa energetycznego**. Wyjątkowość tego wydarzenia polega na tym, że jest to pierwsza definicja tego pojęcia w badaniach naukowych..
- Jako ekonomiści uważamy, że wypracowana definicja wymaga **zmiany paradygmatu w ekonomii. Obowiązujący model ekonomiczny, nie przewiduje miejsca dla obywatela energetycznego**. W dalszej części naszych badań rozpoznajemy bariery i ułatwienia towarzyszące wprowadzaniu obywatelstwa energetycznego w wybranych krajach Unii Europejskiej.
- W projekcie EC² chcemy dowiedzieć się, jak **pasywne konsumenci energii mogą stać się aktywnymi obywatelami energii**. Wyniki projektu mają pomóc politykom i praktykom w promowaniu zrównoważonego, integracyjnego i sprawiedliwego przejścia do społeczeństwa niskoemisyjnego - z obywatelami w centrum.

WHAT IS

ENERGY CITIZENSHIP?

To tackle the climate crisis, we need a radical shift in our energy system.

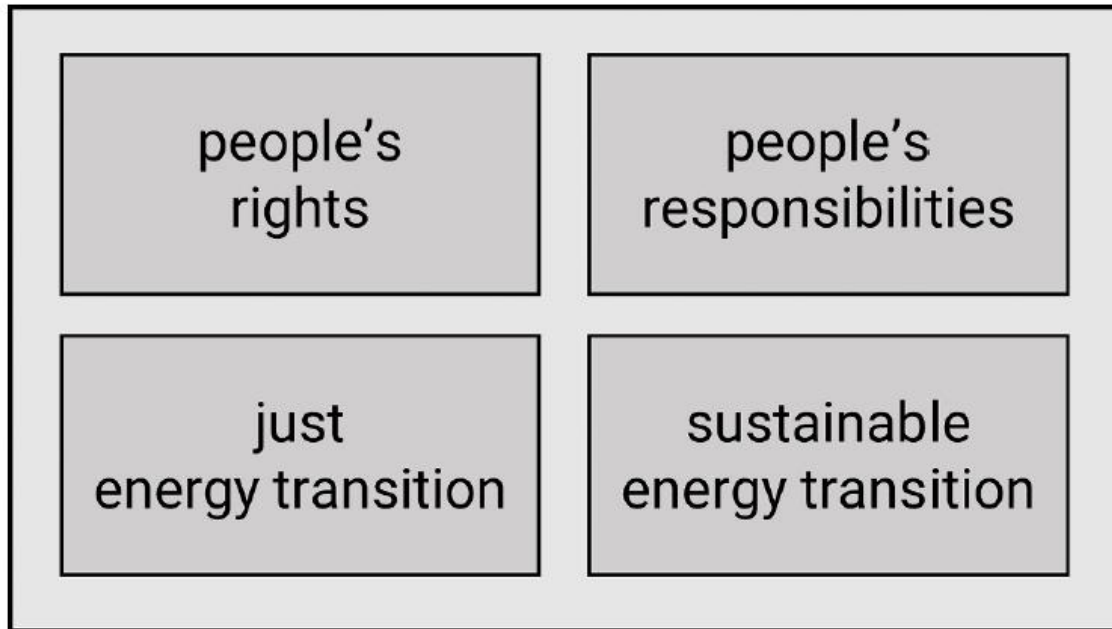
“

ENERGY CITIZENSHIP
is people's rights to and responsibilities for a just and sustainable energy transition.

THE EU AIMS FOR 45% OF ITS ENERGY to come from renewable sources by 2030. This will require not only technological innovation, but **citizen participation** and collective action.

Obywatelstwo energetyczne to prawo obywateli do i odpowiedzialność za sprawiedliwą i zrównoważoną transformację energetyczną

Energy citizenship is people's rights to and responsibilities for a just and sustainable energy transition.

Fig. 1. Interdisciplinary perspective of energy citizenship with four key aspects.

-
- Karen R.S. Hamann, Maria P. Bertel , Bożena Ryszawska, An interdisciplinary understanding of energy citizenship: Integrating psychological, legal, and economic perspectives on a citizen-centred sustainable energy transition, Energy Research & Social Science 97 (2023) 102959

WHAT WOULD THIS MEAN?

CITIZENS are already playing a crucial role in the energy transition

1800+
COMMUNITY ENERGY
PROJECTS IN EUROPE

1 MILLION+
CITIZENS INVOLVED

RIGHTS

people are entitled to and **supported by** governments and decision-makers to access energy services and opportunities to participate in the energy transition

JUST TRANSITION

a fair and **inclusive system** where the costs and benefits of the transition are fairly distributed, and nobody is left behind

SUSTAINABLE TRANSITION

making decisions that seeking **long-term stability** of the environment and economy

RESPONSIBILITIES

people are **committed** to promoting and participating in the energy transition

These citizen-led projects are **reducing carbon emissions**, reviving local economies, and helping reduce energy poverty.

WHAT CAN **ENERGY CITIZENSHIP** LOOK LIKE?

- ✓ Changing energy suppliers
- ✓ Writing to decision-makers about clean energy issues
- ✓ Installing solar panels
- ✓ Joining a renewable energy community
- ✓ Collaborating with friends, neighbours, and fellow citizens to work together on energy issues

▶ The concept of energy citizenship represents a **PARADIGM SHIFT** IN OUR ENERGY AND ECONOMIC MODELS:

From a market of passive consumers to one where empowered citizens, **supported by their communities, governments and regulators**, take **collective action** around the production and use of clean, green energy, in a way where nobody gets left behind.

But there are often **legal and economic barriers** to active energy citizenship, even if people are motivated to act - so **governments need to support citizen action** by removing barriers and creating supportive policies for the energy transition.

THE GOAL? ◀

To create an **equitable and regenerative energy system**, for a better world and a thriving living planet for current and future generations.

Transformacja energetyczna jest obecnie zanurzona w neoliberalnej narracji rynkowej.

Podjęcie kolektywistyczne kłóci się z obecnym kształtem liberalnego rynku energii w Europie.

Podmioty nienastawione na zysk, takie jak obywatele i społeczności energetyczne umieszczone zostały w regułach i kryteriach gry rynkowej, takich jak podaż, popyt, ceny, efektywność, liberalizacja, indywidualna decyzja, konkurencyjność.

Obywatel wymaga państwa i sprawczości zagwarantowanej przez państwo i instytucje

Table 1

Keywords and sentences representing a neoliberal and collectivist approach on the energy transition based on two central EU directives.

Directive	Neoliberal approach	Collectivist approach
RED II [11]: Directive 2018/2001/EU on the promotion of the use of energy from renewable sources (recast)	Liberal energy market, competitiveness, consumer, market price signals, the reduction of the cost of capital, market-based mechanisms, tendering procedures, competitive markets, rights and obligations of the renewable energy community members as customers	Renewable energy communities entitled to: produce, consume, store and sell renewable energy, share, within the renewable energy community, without being subject to unjustified or discriminatory conditions or procedures, accessible to all consumers, including those in low-income or vulnerable households, access to finance and information, justice
IMED [66]: Directive 2019/944/EU on common rules for the internal market for electricity	A well-functioning electricity market, an essential role of consumer, healthy competition in retail markets, by empowering consumers, promoting fair competition, allow consumers to take full advantage of liberalised internal market for electricity, market prices, a fully liberalised	Citizen energy communities, cooperation of citizens or local actors, decentralised production of electricity from renewable sources, community energy initiatives not prioritising profit-making, fighting energy poverty

**Napięcie pomiędzy
neoliberalnym a
kolektywistycznym/
wspólnotowym
podejściem**

Podejście neoliberalne i kolektywistyczne implikują zupełnie inne koncepcje energii i roli ludzi w transformacji energetycznej.

Pogodzenie i rozwiązanie opisanego napięcia będzie trudne, jeśli nie niemożliwe.

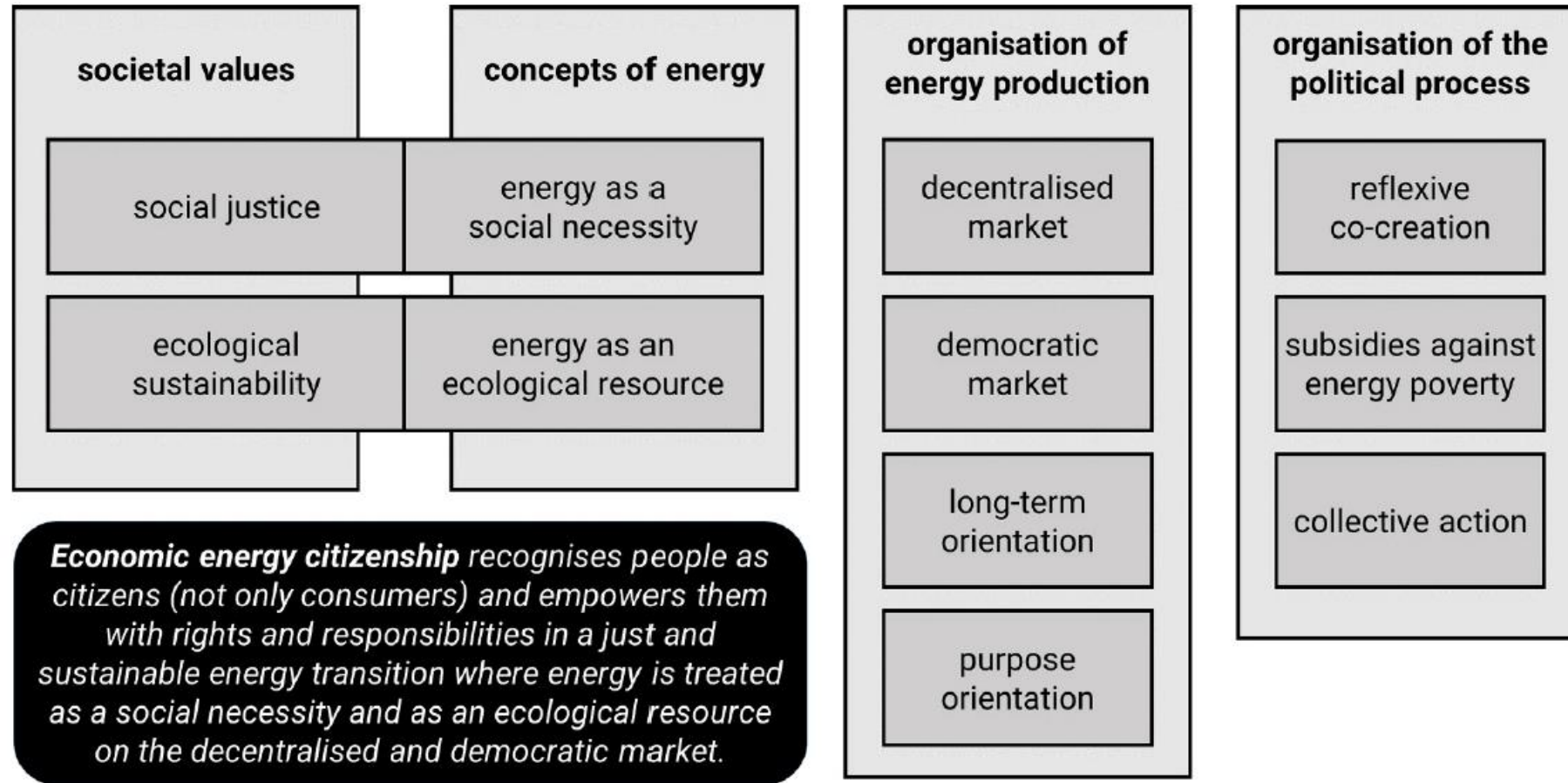

Fig. 5. Economic perspective on energy citizenship defined by specific societal values, concepts of energy, as well as a particular way of organising energy production and the political process.

Współtworzenie (co-creation)
to upodmiotowienie i
sprawczość obywateli

Współtworzenie to działania, które aktywnie angażują obywateli i interesariuszy w podejmowanie decyzji o sprawach, które ich dotyczą.

W ramach tego procesu obywatele i interesariusze dzielą się władzą i odpowiedzialnością w celu poprawy społecznej legitymizacji podejmowania decyzji.

Ko-kreacja

Proces współtworzenia łączy obywateli i interesariuszy na wczesnych etapach opracowywania projektu poprzez proces współpracy.

Oznacza to współpracę na równych zasadach, wzajemny szacunek i wspieranie relacji społecznych w celu stworzenia bardziej holistycznego zrozumienia

Znaczenie współtworzenia dla poprawy świadczenia usług publicznych zostało docenione w 2009 roku, kiedy Elinor Ostrom otrzymała Nagrodę Nobla w dziedzinie ekonomii za pracę nad analizą dóbr wspólnych (publicznych)

Ostrom mówi: Dzisiejsze problemy są złożone, nie ma jednego panaceum na wszystko, system policentryczny radzi sobie lepiej ze złożonością i dłuższą perspektywą działań

Rola społeczeństwa w procesach partycypacji, zarządzania i podejmowania decyzji to:
innowacje społeczne, współtworzenie, koprodukcja, wolontariat, współrzędzenie, współzarządzanie, nowe zarządzanie, współinnowacja, współpraca, zarządzanie partycypacyjne i wspólne zarządzanie

Współtworzenie

Partycypacja

Współtworzenie to poświęcanie czasu i zasobów własnych na dobrowolne uczestnictwo w transformacji

Współtworzenie wiąże się z założeniem, że obywatele wnoszą wiedzę potoczną i lokalną, która obok wiedzy eksperckiej, jest wymagana do wdrożenia transformacji

Współczesne problemy są coraz bardziej systemowe i złożone

Współtworzenie innowacji z obywatelami

Organizacja prywatna czy publiczna nie może polegać na swoich wewnętrznych kompetencjach w warunkach ciągłych zmian

Samorządy stoją w obliczu zmieniających się okoliczności politycznych i ideologicznych oraz uporczywych problemów, na przykład zmian klimatycznych i nierówności społecznych

Innowacja poprzez współtworzenie wartości z obywatelami jest sposobem odpowiedzi na nowe wyzwania

Dwa podejścia

Podejście autokratyczne jest skoncentrowane na decydencie i jego eksperckości, „decydent wie lepiej”, w efekcie daje możliwość podejmowania szybkich decyzji. W złożonych systemowych problemach, w których trzeba podejmować strategiczne decyzje, istnieje większe ryzyko braku akceptacji zmian przez interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych.

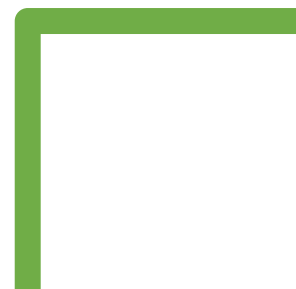
Na drugim biegunie jest podejście, w którym lider odsuwa się na bok, a wyznaczony zespół identyfikuje problemy, szuka rozwiązań i podejmuje decyzje (grupowe podejmowanie decyzji).

Arena dla współtworzenia

- Badanie przeprowadzone w Szwecji zatytułowane „Przekształcenie sektora publicznego w arenę dla współtworzenia” skupia się na postrzeganiu **współtworzenia jako nowego paradygmatu w administracji publicznej**
- Badania pokazują, że sektor publiczny przechodzi obecnie transformację od organu prawnego i usługodawcy do **areny współtworzenia.**

Torring, J.; Sørensen, E.; Røiseland, A. Transforming the public sector into an arena for co-creation: Barriers, drivers, benefits, and ways forward. *Adm. Soc.* 2019, 51, 795–825

Warunki współtworzenia

- struktura instytucjonalna samorządów miejskich
- infrastruktury komunikacyjna (platformy ko-kreacyjne)
- Narzędzia współtworzenia zapewniające równorzędną pozycję obywatelom (Davidsen i Reventlow, 2011),
- Dotychczasowe odgórne (top-down) podejście nie wspiera ko-kreacji (Ross i in., 2016).
- Podzielenie się władzą
- Stworzenie miejsca dla obywateli w procesach decyzyjnych
- Respektowanie podmiotowości i eksperckości obywateli
- Obywatelska wiedza i kompetencje
- Obywatelska współwłasność projektów miejskich
- Uzyskanie współodpowiedzialności za projekt
- Legitymizacja działań i wydatkowania publicznych pieniędzy

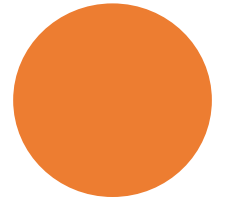
Potrzebne są nowe formy organizacyjne w samorządach

- Niektóre gminy i organizacje posiadają wydziały zajmujące się zaangażowaniem interesariuszy lub obywateli, które prawdopodobnie mogłyby przejąć część odpowiedzialności za inicjowanie i zarządzanie procesem współtworzenia w zrównoważonym rozwoju

Uniwersytet
Ekonomiczny

Wrocław

EC

Metody Ko-kreacji

- **Deliberative Workshops/ Warsztaty Deliberatywne**
- **Workshop example /warsztaty z wykorzystaniem przykładu**
- **Collective data collection /Zbiorowe zbieranie danych**
- **Visualisations/Wizualizacje .**
- **Online tools /Narzędzia online**
- **Participatory Value Evaluation (PVE) tool /Narzędzie partycypacyjnej oceny wartości (PVE)**
- **Living Labs/ Żywe laboratoria**
- **Collective inspiration tools/ Narzędzia zbiorowej inspiracji**
- **Design thinking**
- **Customer journeys /Podróże klientów**
- **Storytelling**
- **Schools as energy embassies/Szkoły jako ambasady energetyczne**

Literatura

- Anatol Itten et al., State-of-the-art report for co-creation approaches and practices, 2020
- Ryszawska, B.; Rozwadowska, M.; Ulatowska, R.; Pierzchała, M.; Szymanski, P. The Power of Co-Creation in the Energy Transition—DART Model in Citizen Energy Communities Projects. *Energies* 2021, 14, 5266. <https://doi.org/10.3390/en14175266>
- Rozwadowska M., Ryszawska B., Szymański P., How Cooperatives Innovate for The Energy Transition? Case of Housing Cooperative Wrocław South, Education Excellence and Innovation Management: A 2025 Vision to Sustain Economic Development during Global Challenges, IBIMA Conference 2020.
- Lennon, B., Dunphy, N.P., Gaffney, C., Revez, A., Mullally, G., & O'Connor, P. (2019) Citizen or Consumer? Reconsidering Energy Citizenship. *Journal of Environmental Policy and Planning*. DOI: 10.1080/1523908X.2019.1680277
- The Observatory of Public Sector Innovation (OPSI) <https://oecd-opsi.org/>
- J. Torfing, E. Sørensen, A. Røiseland, Transforming the public sector into an arena for co-creation: barriers, drivers, benefits, and ways forward, *Adm. Soc.* 51 (2019) 795–825, <https://doi.org/10.1177/0095399716680057>
- V. Ramaswamy, K. Ozcan, *The co-creation paradigm*, Stanford University Press (2014), <https://doi.org/10.1108/SD-10-2014-0141>
- Yuge Ma et al; Co-creation, co-evolution and co-governance: understanding green businesses and urban transformations, *Climatic Change* (2020) 160:621–636 p.631
- Ostrom, E. 1996. "Crossing the Great Divide: Co-Production, Synergy, and Development." *World Development* 24 (6): 1073–1087. doi:10.1016/0305-750X(96)00023-X
- W. H. Voorberg, V. J. J. M. Bekkers & L. G. Tummers (2015) A Systematic Review of Co-Creation and Co-Production: Embarking on the social innovation journey, *Public Management Review*, 17:9, 1333-1357, DOI: 10.1080/14719037.2014.930505
- Arnstein, S.R., 1969. A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners* 35, 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Devine-Wright P. 2007, *Energy Citizenship: Psychological Aspects of Evolution in Sustainable Energy Technologies in Governing Technology for Sustainability*, ed. Joseph Murphy, Earthscan, London 2007
- European Green Deal, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

Dziękuję za uwagę

bozena.ryszawska@ue.wroc.pl

EC²: Obywatelstwo energetyczne i społeczności energetyczne na rzecz przejścia na czystą energię

